

Дзюбко Л.В., Бучма В.В. Формування у майбутніх вчителів готовності до діалогічного спілкування. *Психологічне забезпечення інноваційних процесів в освітньо-професійному просторі закладу вищої освіти: сучасні реалії та перспективи*: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 грудня 2019 року, м.Кам'янець-Подільський) – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2020. 148 с. – С. 38-39.

*Л.В Дзюбко, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І. О. Синиці
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ
В.В. Бучма, старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І. О. Синиці
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ*

Формування у майбутніх вчителів готовності до діалогічного спілкування

Актуальність дослідження зумовлена впровадженням інноваційних технологій в освітній процес, спрямованих на його вдосконалення. Створення інноваційного простору є важливим аспектом реформування системи освіти в Україні. Інновації в освітніх закладах різного типу передбачають, насамперед, зміни у побудові освітнього процесу. Це стосується як змін у формах та методах навчання так і у взаємодії в системі «вчитель-учень», «викладач-студент». Інновації в сфері освіти характеризуються низкою особливостей, а саме груповими формами організації навчального процесу; дослідницькими методами навчання; пошуком ефективних способів отримання та засвоєння інформації; суб'єктивним характером взаємовідносин між учасниками освітнього процесу та діалогічним стилем взаємодії [3]. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про значний інтерес науковців до проблеми взаємодії учасників освітнього процесу. Пріоритетним завданням сучасної реформи освіти є створення умов для розвитку дітей відповідно до їх віку, здібностей і реальних інтересів. Саме в контексті взаємодії вчителя з учнями відбувається розвиток особистості дитини. На це необхідно звернути увагу студентів –

майбутніх вчителів. Адже від розуміння сутності педагогічної взаємодії, від того, чи є взаємодія безпосередньо між студентом і викладачем, від оволодіння необхідними компетентностями під час вузівської підготовки залежить їх спроможність будувати педагогічну взаємодію з учнями у школі.

Важливим аспектом педагогічної взаємодії є спілкування, яке відбувається у різних формах, вибір яких залежить від особистості вчителя і усвідомлення ним своєї ролі в цьому процесі. Взаємодія в системі «вчитель-учень», що здійснюється через співробітництво і передбачає взаєморозуміння та взаємоповагу партнерів по спілкуванню, знайшла відображення в одному з ключових компонентів Нової української школи (НУШ) – у педагогіці партнерства, яка ґрунтується на принципах суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу (вчителі, учнів, батьків). Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує розгляд ще одного положення концепції НУШ, а саме, забезпечення безпечного простору існування дитини, без якого неможливий розвиток її особистості. У зв'язку з цим особливої значущості набуває задоволення вчителем потреби дитини у безпеці, бо саме відчуття безпеки зберігає сили і надає їй ресурс для розвитку, самоактуалізації, самореалізації. Це можливо за умови безпечної взаємодії в системі «вчитель-учень» [1]. Отже, сучасна реформа освіти висуває нові вимоги до здійснення вчителями їх педагогічної діяльності із залученням інноваційних технологій, що необхідно враховувати профільним ЗВО.

Метою нашого дослідження є вивчення питань щодо формування у майбутніх вчителів підготовленості до діалогічного спілкування з учнями в процесі виконання спільної роботи. Теоретико-методологічна основа дослідження ґрунтується на діалогічному підході до вивчення психічної діяльності особистості.

Важливим етапом розвитку і становлення особистості майбутнього вчителя є самореалізація в професійній освіті, що відбувається за умов взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу. Студент є суб'єктом освітнього процесу з яким викладач має співпрацювати, враховувати його

точку зору, що сприятиме створенню спільного освітнього простору. В подальшому цінність суб'єкт-суб'єктних відносин для вчителя полягатиме в його готовності сприймати учня як співрозмовника, розуміти його. Становленню діалогічного спілкування як форми взаємодії сприятиме формування у майбутніх вчителів професійно-педагогічної (вміння використовувати інновації, креативність мислення, здатність використовувати психологічні засоби навчання при побудові освітнього процесу; тактовність) та мовно-комунікативної (культура мовлення, грамотність побудови фраз, простота і зрозумілість викладу, виразність усного мовлення) компетентностей. Значно сприятиме взаємодії в системі «вчитель-учень» формування у студентів культури діалогічного спілкування. Суттєвою ознакою високого рівня культури діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу є сформованість комунікативної здатності як спроможності до побудови суб'єкт – суб'єктних відносин, що складається з мотиваційного, вольового та поведінкового компонентів. Вважаємо, що у становленні діалогічного спілкування певну роль відіграють також особистісні цінності, притаманні майбутньому вчителю. До них відносять цінності-цілі (соціальна значущість педагогічної діяльності, творчість, можливість саморозвитку), цінності-засоби (чуйність, терпимість, життєрадісність, готовність відстоювати свою думку), цінності-якості (творчість, активність, гуманізм, повага до інших суб'єктів освітнього процесу, партнерство), цінності-відносини (толерантність, справедливість, гуманізм, емпатія) [2, с.14].

Результатами теоретичного аналізу проблеми готовності майбутніх вчителів до діалогічної форми спілкування є визначення психологічних детермінант, що зумовлюють діалогічність взаємодії « вчитель-учень». Вважаємо, що формування у майбутніх вчителів в процесі фахової підготовки комунікативної здатності, а також професійно-педагогічної та мовно-комунікативної компетентностей забезпечить діалогічність педагогічного спілкування, що відповідатиме гуманістичній парадигмі освіти

визначальною рисою якої є рівноправність взаємодії всіх учасників освітнього процесу, особистий контакт на основі співпереживання та взаєморозуміння.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у дослідженні спрямованості особистості у спілкуванні майбутніх вчителів, емпатії, рівня комунікабельності, стилю взаємодії, ціннісних орієнтацій як факторів становлення діалогічного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Дзюбка Л.В., Бучма В.В. Психологічна безпека взаємодії в системі «вчитель-учень» в умовах Нової української школи. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми*: матеріали II всеукраїнської конференції з міжнародною участю (Київ, 21 березня 2019 р.). Міжнародна видавнича платформа “Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools” С.55-64. URL: <https://fdotadotr.wordpress.com/психологічні-виміри/>
<https://fdotadotr.files.wordpress.com/2019/06/d09cd0b0d182d0b5d180d196d0b0d0bbd0b8-wp.pdf>
2. Ефимов В. О понятии «общечеловеческие ценности». *Здравый смысл*. 2008. №4 (49). С.12-16.
3. Новолокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: «Основа», 2012. 176 с.